

**KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad**

Författare: Ing-Gerd Robertson
E-post ing-gerd.robertson@telia.com

Kvalitetsbegreppet i de norska och danska nationella arkitekturpolitiska programmen 1992-2009.

Examinator/ handledare:
Magnus Rönn,
Docent
Arkitekturskolan

UPPSATS I FORT- OCH VIDAREUTBILDNINGSKURSEN:
Arkitekturens kvalitetsfrågor, AD234V, 7.5 hp
Arkitekturskolan, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Stockholm, HT 2011

Innehåll

1. Inledning.....	3
2. Material, avgränsningar och metod	3
3. Teori och begrepp.....	3
4. Redovisning och analys av de norska och danska nationella arkitekturpolitiska programmen	5
Norge.....	5
Arkitekturprogrammet 1992	5
Arkitekturprogrammet 1997.....	6
Arkitekturprogrammet 2009.....	7
Kvalitetsbegreppet i de norska arkitekturprogrammen 1992 -2009.....	8
Danmark.....	9
Arkitekturprogrammet 1994.....	9
Arkitekturprogrammet 1996	10
Arkitekturprogrammet 2007.....	11
Kvalitetsbegreppet i de danska arkitekturprogrammen 1994 -2007.....	12
Jämförelse av de arkitekturpolitiska programmen i Norge och Danmark.....	13
5. Sammanfattande diskussion	15
Noter.....	15
Källförteckning.....	16

1. Inledning

Under 1990 talet lade ett antal europeiska länder fram nationella arkitekturpolitiska program, bl.a. Nederländerna, Danmark, Storbritannien och Norge.¹ Danmark och Norge presenterade sina första program i början av 1990-talet med en uppföljning i slutet av årtiondet. De senaste arkitekturprogrammen från dessa båda länder kom 2007 respektive 2009. Programmen presenteras närmare i uppsatsen. Även Sverige och Finland presenterade nationella arkitekturpolitiska program på 1990-talet.² Men varken Sverige eller Finland har reviderat programmen eller utarbetat nya. Detta är anledningen till att jag valt att bara se närmare på de danska och norska programmen. Det har gått nästan tjugo år sedan det första dokumentet från Norge togs fram. Samhället har utvecklats och förändrats genom ökad urbanisering och globalisering. Vidare har medvetenheten om ekologiska frågor och ändliga naturresurser ökat och lett till att de olika länderna allt mer fokuserat sitt nationella arbete på hållbarhets- och klimatfrågor.

Syftet med studien är att undersöka hur kvalitetsbegreppet i samband med arkitektur beskrivs och används i de norska och danska nationella arkitekturpolitiska programmen under perioden 1992 – 2009.

Frågeställningar:

- Hur beskrivs och definieras kvalitetsbegreppet i samband med arkitektur - arkitektonisk kvalitet och estetisk kvalitet - i de norska och danska arkitekturpolitiska programmen under perioden 1992 -2009?
- Hur har beskrivningen av kvalitetsbegreppet förändrats i programmen under perioden?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan de norska och danska programmen?

2. Material, avgränsningar och metod

Materialet utgörs av de nationella arkitekturpolitiska programmen för Norge 1992, 1997 och 2009 och Danmark 1994, 1996 och 2007. Studien är en jämförande fallstudie som gäller beskrivning och definition i programmen av begreppet kvalitet inom arkitekturen. Jämförelse görs dels inom respektive land vid de tre aktuella tidpunkterna, dels mellan de båda länderna.³

3. Teori och begrepp

Arkitektonisk kvalitet och *estetisk kvalitet* är begrepp som används i de nordiska nationella arkitekturpolitiska programmen vid beskrivning av problem och förslag till åtgärder i den byggda, framförallt offentliga, miljön. Efter att ha läst några arkitekturpolitiska program, artiklar och andra dokument som använder dessa begrepp har jag funnit att författarna ganska ofta med ord beskriver vad begreppen innebär i det aktuella sammanhanget. Kvalitetsbegreppet preciseras också genom sin användning i texten och i valet av redovisade exempel. Men när det gäller bilder, fotografier och teckningar av miljöer som tillskrivs arkitektonisk eller estetisk kvalitet kan de vara mångtydiga, värdeladdade och tolkningsbara.

Inom arkitekturområdet ser docent Magnus Rönn *kvalitet* som ett i grunden omtvistat nyckelbegrepp med en vid tolkningsram inom formgivning, arkitektur, stadsbyggnad och kultur. Arkitektonisk kvalitet inom designområdet är ett öppet begrepp som bygger på kunskap och som

1 Planleggings-og samordningsdepartementet, kulturdepartementet, samferdselsdepartementet (1997), sid 32

2 Regeringens proposition 1997/98:117, Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design, The Finnish Architectural Policy, The Government's architectural policy programme 17 December 1998

3 Esaiasson P et al, sid 121-122 Fallstudie-design

andra öppna begrepp blir det föremål för revideringar, omtolkningar och gränsdragningar.⁴

Men kvalitet inom arkitekturen är inte enbart en fråga för fackfolk. Arkitektur är brukskonst som skall användas, varför begreppet kvalitet måste ses som en gemensam angelägenhet för medborgare, byggherrar, arkitekter, ingenjörer, byggföretag, fastighetsförvaltare och brukare.⁵

En analys av begreppen *arkitektonisk kvalitet* och *estetisk kvalitet* kan vara av värde som bakgrund för en beskrivning av hur begreppen används i de arkitekturpolitiska programmen. Innan jag redovisar det empiriska materialet ska jag därför göra en kort analys av de aktuella begreppen. Här har jag avgränsat uppgiften till beskrivningar i ordböcker, lexikon och i kurslitteraturen. Följande lexikala källor har använts: Svenska Akademiens ordlista (SAOL)⁶, Synonymer.se (S)⁷, och den svenska Nationalencyklopedin (NE)⁸

*Kvalitet*ⁱⁱ se Noter sid 15

- Kvalitet kan, för det första, ses som sort, slag, klass etc, något som kan sorteras, beräknas, klassificeras i olika typer av material etc. (SAOL, S) Det kan kvantifieras och ses ofta som något objektivt. Det kan också ses som en primär kvalitet (NE)
- Kvalitet kan, för det andra, ses som en form av goda egenskaper, bra sort, bra värde (S, SAOL). Det innebär någon slags värdering, det kan ses som något subjektivt till skillnad från kvalitet i första punkten. Det kan ses som en sekundär kvalitet som beror på våra sinnenorgans sätt att fungera (NE)
- Kvalitet kan, för det tredje, också ses som något som är beroende av de primära och de sekundära kvaliteterna, en tertiär kvalitet (NE)

Docent Simo Säätelä ser den tredje punkten som en händelse, ett möte mellan subjekt och objekt, en kvalitetshändelse. Kvalitet är ett uttryck för en attityd eller hållning och ur subjektets synvinkel är kvalitetshändelsen en känsla av identitet med objektet. Sett inom arkitekturen ser Säätelä tre kombinationer av de två överordnade betydelserna av kvalitet. Den första är den tekniska, den ”objektiva” aspekten, teknologi och vetenskap. Den andra är den estetiska, den ”subjektiva” aspekten, konst. Slutligen ser han kombinationen av det tekniska och det estetiska, t.ex. hantverk⁹

Kvalitet är huvudbegreppet till vilket läggs bestämningar som *estetisk* och *arkitektonisk*. Det är kombinationen av dessa ord eller begrepp som finns i de nationella arkitekturpolitiska programmen.

*Estetisk*ⁱⁱⁱ se Noter sid 15

- Estetisk är något som rör det sköna (SAOL), smakfull, tilltalande, behaglig, konstnärlig (S), vacker och konstnärlig.(NE)
- Estetisk kan också ha något med estetiken att göra, dvs läran om skönhet och något konstnärligt. Estetik är det sinnliga, förnimbara, förnimmelsekunskap, läran om det sköna med dess modifikationer, dvs det sublimala, komiska tragiska etc. och förhållningssätt rörande utseenden i konst, natur etc. (NE)

I kursboken ”En fråga om kvalitet” finns en artikel där forskaren Eivind Kasa diskuterar arkitekturens estetiska kvalitet. Han har inspirerats av bl.a. filosofen Aristoteles och förespråkar en

4 Rönn M, (2007) sid 38

5 ibid sid 31

6 www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_pa_natet/ordlista (2012-01-03)

7 www.synonymer.se/ (2012-01-17)

8 www.ne.se (2011-12-12)

9 Säätelä S, i Rönn (2007) sid 212 -215

objektivistisk syn på kvalitetsbegreppet. Ett arkitektoniskt verks estetiska kvalitet, menar han, är inte bara knuten till verkets karaktär och grad av skönhet. Den kan lika gärna vara knuten till verkets pittoreska eller sublimes karaktär. Ett sådant resonemang frigör frågan från diskussionen om ”fult och snyggt” och vi kan se det som olika estetiska kvaliteter, som olika karaktärer eller uttryck.¹⁰

Arkitektonisk^{iii/} se vidare Noter sid 15

- Arkitektonisk är ett adjektiv som har med arkitektur att göra. (SAOL)
- Arkitektur är byggnadskonst, byggnadsstil eller byggnadssätt (SAOL). Arkitektur är i vidsträckt betydelse allt mänskligt byggande. I mer avgränsad mening avses byggnader av särskild dignitet eller konstnärlig ambition. Arkitektur är även byggnadskonst som disciplin och kunskap. (NE)
- Arkitekturen förenar oåtskiljbart en praktisk, konstruktiv och funktionell sida med en estetisk, harmonisk och symbolisk. Till arkitekturens värden hör också att skapa rumslik orientering och ordning, att ge identitet och minnesrikedom åt platser och att förmedla erfarenheter och ideal. (NE)

4. Redovisning och analys av de norska och danska nationella arkitekturpolitiska programmen

Norge

Arkitekturprogrammet 1992

Arkitekturprogrammet 1992 för Norge, ”*Omgivelser som kultur, Handlingsprogram for estetisk kvalitet i offentlig miljø*”, har tagits fram på uppdrag av kulturdepartementet och är utformat av en arbetsgrupp bestående av arkitekter, forskare och statliga/kommunala tjänstemän samt en museitjänsteman, och en journalist.¹¹ Det innehåller en genomgång av aktuella problem i den byggda miljön och ett förslag till handlingsprogram för fortsatt analys av kvalitetsfrågor och förslag till informations- och utbildningsinsatser inom främst den offentliga sektorn. Betoningen ligger på *estetisk kvalitet*, som titeln också anger. Begreppet *arkitektonisk kvalitet* förekommer inte i dokumentet, däremot används på flera ställen ordet *kvalitet* tillsammans med bestämmningar, som kvaliteter i det offentliga rummet, i sammansättningar som platskvalitet och i beteckningar som kvalitetsnormer, kvalitetsambitioner¹². Utgångspunkten för programmet är en upplevd brist på estetiska hänsyn vid nybyggnationen efter år 1945 när välfärdsstaten skulle förverkligas. Arbetsgruppen tar särskilt upp vägbyggandet, tätorternas utbredning över det tidigare odlings- och skogslandskapet och att det uppstått ett mellanland, som varken är tätort eller landsbygd, med bebyggelse för handel och andra trafikstrande verksamheter. Vidare sägs att i arbetet med en ny kulturproposition är sökljuset inriktat på den estetiska kvaliteten i den offentliga miljön och att programmet är något nytt för kulturdepartementet¹³

I avsnittet Tematisk avgränsning diskuteras och analyseras handlingsprogrammets överordnade begrepp estetik, kvalitet och offentlig miljö. Huvudmålet för handlingsprogrammet är att verka för en lokal anpassning som öppnar för en större grad av delaktighet, ansvar och reflektion och en utveckling som ”kan lära oss att se och läsa våra omgivningar och utveckla en

¹⁰ Kasa E, i Rönn (2007) sid 118

¹¹ Rapport från en arbetsgrupp oppnevnt av kulturdepartementet, Oslo juni 1992

¹² ibid sid 23-24

¹³ ibid, sid 2 Begrunnelse for arbeidet

allmän estetisk kompetens, en estetisk kultur".¹⁴ Efter avsnittets inledning följer en redovisning och analys av begreppsparen kvalitet/smak, offentlig/privat, plats/platslöshet och anpassning/förändring.

Kvalitet/smak

Textförfattarna säger att fram till slutet av 1970-talet var det närmast opassande att offentligt diskutera estetiska frågor. Intill dess gällde devisen "tycke och smak kan inte diskuteras". De ser nu förändringen att estetik diskuteras mer allmänt och att estetik närmast blivit ett modeord i samhällsdebatten. De menar att reduceringen av det estetiska till förmån för t.ex. biologiska eller sociala behov har varit ödeläggande för byggandet och att vi idag ser resultatet av att man i förnuftets namn byggt utifrån funktionella mätbara behov. De anser att arkitekturen har förfallit och blivit ett lätt byte för marknadskrafterna medan estetiken överlevt inom den privata sfären.

Begreppet estetik, resonerar författarna, är vidare än det som har med konst att göra. Ordets ursprung handlar om sinnet och det sinnliga. Estetik angår "det sköna" i vid bemärkelse på så sätt att man kan tala om det vackra, det pittoreska, det sublima och eventuellt det fulsnygga. Författarna nämner att ordet estetisk ibland används klassificerande medan det andra gånger är värderande. I avsnittet om kvalitet/smak och i handlingsprogrammet i övrigt handlar det huvudsakligen om estetik i värderande betydelse. De konstaterar att frågan om estetisk kvalitet inte är enkel. Det estetiska värdeområdet är minst lika komplext som det politiska eller etiska. Smaken och värderingarna må ha en privat sida, men kvaliteten ses som offentlig angelägenhet som handlar om estetisk kultur.¹⁵ Författarna vrider och vänder på begreppen utan att klart definiera dem. I stället utmynnar programmet i ett antal frågor t.ex. "Kan det skapas och arbetas fram en klarare medvetenhet om kvalitet? Bör själva kvalitetsbegreppet behandlas?"

Arkitekturprogrammet 1997

Bakom arkitekturprogrammet 1997, *Estetik i statlig bygg och anlegg – Veileder*, står tre departement, planleggings- og samordningsdepartementet, kulturdepartementet och samferdselsdepartementet. I inledningen kan man läsa att vägledningen är ett resultat av stortingets beslut våren 1993, med anledning av propositionen "Kultur i tiden". Propositionens kapitel "Omgivelser som utfordring" beskriver dagens situation och pekar på att både städer och tätorter präglas av visuell ordning. Orsaken, menar regeringen, kan vara att funktionella hänsyn prioriterats högst under efterkrigstidens återuppbyggnadsperiod och att mindre vikt lagts vid anpassning till platsen och till lokala historiska förutsättningar. Arkitekturprogrammet - vägledningen - vänder sig till statliga instanser i deras roll som byggherrar och uppdragsgivare. Som landets största byggherre medverkar staten i många förändringar i den byggda miljön och blir därmed förebild för andra byggherrar både offentliga och privata. Liksom i arkitekturprogrammet 1992 fokuserar programmet 1997 på den estetiska kvaliteten. Detta framgår tydligt i hela programmet. I inledningen sägs t.ex. det är en självklarhet att också funktionella, tekniska och ekonomiska förhållanden är viktiga och bör tas tillvara på ett bra sätt. Men, skriver departementen vidare, i denna vägledning är det först och främst estetisk kvalitet som är ett tema. I programmet finns ett tjugotal större och mindre objekt beskrivna som kulturbyggnader, kontor, museer, broar, vägar etc. Gemensamt för dessa är att de blivit värderade av en jury med fackkompetens och är exempel på god arkitektur och estetiskt lyckade lösningar. De indikerar en estetisk kvalitetsnivå som staten vill uppnå när det gäller byggnader och anläggningar.¹⁶

¹⁴ ibid sid 7, "kan lære oss å se og lese våre omgivelser, å utvikle en allmenn estetisk kompetanse, en estetisk kultur"

¹⁵ Ibid sid 7 - 8

¹⁶ Planleggings-og samordningsdepartementet, kulturdepartementet, samferdselsdepartementet (1997), sid 3 - 4

Estetisk kvalitet

Ett av arkitekturprogrammets fyra kapitel ägnas begreppet *estetisk kvalitet*. I en del 2 av programmet finns en redogörelse för andra länders arkitekturpolitik och en genomgång av teorier om estetik och värdering av estetisk kvalitet. I beskrivningen av andra länders arkitekturprogram, liksom även i titlar på refererad litteratur, finns begreppet *arkitektonisk kvalitet* med. Men det begrepp som framhålls i arkitekturprogrammet 1997 är estetisk kvalitet och kapitlet om estetisk kvalitet inleds med en beskrivning av vad arkitektonisk kvalitet innebär och hur avgränsningen gjorts i programmet:

I begreppet 'arkitektonisk kvalitet' ligger både estetiska, funktionella och tekniska aspekter. [-] Denna vägledning behandlar särskilt förhållanden som knyts till de estetiska aspekterna för statlig arkitektur med betoning på visuella kvaliteter:¹⁷

Arkitekturprogrammet 1997 (och det från 1992) behandlar således endast en del av den arkitektoniska kvaliteten, den estetiska. Bedömningen av vad som är ett bra byggnadsverk i estetisk bemärkelse är knutet till kvalitativa värderingar. Sådana värderingar kan vara grundade genom kunskap t.ex. via yrkesregler, praxis, lysande exempel, förebilder och typologier. Enligt vägledningen är det fackfolk och professionella juryer som utvecklat kompetens för sådana värderingar, och det är deras värderingar som bör stå i centrum när man ska värdera kvalitet i offentligt byggande. Samtidigt sägs att det också är viktigt att sådana fackliga värderingar prövas mot synpunkter hos en allmänhet med intresse och förståelse för estetisk kvalitet. I de konkreta målen och ambitionerna för estetisk kvalitet i statens byggverksamhet sägs att ”riktig kvalitet” för estetiska och funktionella lösningar bara kan formuleras på ett meningsfullt sätt i förhållande till det enskilda projektets förutsättningar, funktion och till byggnadsmiljön och landskapet. Mot bakgrund av att staten i några stora projekt formulerat estetiska mål och ambitioner knutna till specifikt ”norska” arkitektoniska värden och uttryck betonas att det för de flesta statliga byggnader inte är en speciell stil som ska sökas utan processer som erfarenhetsmässigt brukar leda till hög arkitektonisk kvalitet.

Arkitekturprogrammet 2009

Namnet på det norska arkitekturprogrammet 2009 är: ”arkitektur.nå. Norsk arkitekturpolitik”. Kultur- och kyrkodedepartementet står som utgivare, men programmet är ett samarbetsprojekt mellan tretton departement. Programmet omfattar över hundra sidor och har ett rikligt utbud av fotografier och beskrivningar av byggnader och anläggningar som byggts under de senaste åren. Programmet inleds med att det behövs en ny helhetssyn kring arkitektur, en arkitekturpolitik. Bakgrunden är att byggnader, städer och tätorter nu möter nya utmaningar knutna till klimatförändringar, tillväxt och samhällsomvandlingar. Regeringen har en bred definition av arkitekturbegreppet, vilket omfattar byggnader, anläggningar, utomhus- och landskapsmiljöer. Det handlar både om enskilda byggnader, samspelet mellan byggnader och om helheten i städer, tätorter och landsbygdsområden. Dokumentet tar upp tre huvudutmaningar för arkitekturområdet och beskriver sex insatsområden för regeringens arkitekturpolitik. Utmaningarna gäller hållbarhets- och klimatfrågor, samhällsomvandling och urbanisering samt kunskaps- och innovationsfrågor. Insatsområdena beskrivs under rubrikerna:

1. Miljö-och energilösningar ska präglade arkitekturen
2. Städer och tätorter ska utvecklas med arkitektur av god kvalitet
3. Staten skall värna kulturmiljön och byggnadsarvet
4. Kunskap, kompetens och kommunikation för att höja arkitektur
5. Staten ska vara en förebild
6. Norsk arkitektur ska synas internationellt¹⁸

¹⁷ ibid, sid 10 (min översättning)

¹⁸ Kultur- og kirkedepartementet (2009), sid 7 (min översättning)

Det arkitekturpolitiska programmet är avsett att vara ett verktyg som ska stärka kvaliteten och medvetenheten kring den fysiska miljön och synliggöra det samlade statliga arkitekturområdet. Det offentliga skall visa vägen genom goda exempel och myndigheterna ska regelbundet diskutera uppföljningar i dialog med fackfältet. Regeringens vision är:

”God arkitektur skall bidra till hög livskvalitet och attraktiva, funktionella och universellt utformade byggnader och omgivningar. God arkitektur bör uttrycka den gemensamma kulturen och identiteten. Arkitekturen skall bidra till välfärd, hållbarhet och värdeskapande och inspirera till att bevara och berika. Arkitekturpolitiken skall inriktas på helhet och sammanhang i vår fysiska omgivning.”¹⁹

Arkitektonisk kvalitet

I programmet finns ett avsnitt om arkitektonisk kvalitet och om olika sätt att se på det. Utgångspunkten är att begreppet arkitektonisk kvalitet inrymmer aspekter på såväl funktion som teknik och form. Arkitektonisk kvalitet kommer till stor del att vara en bedömningsfråga, enligt programförfattarna, men måste definieras på ett sätt som gör att kvalitetsbegreppet kan användas i diskussioner. Vi måste, menar de, kunna förklara hur vi diskuterar kvalitet. Några element i en sådan diskussion är mer mätbara än andra, vilket innebär att arkitektonisk kvalitet inrymmer både kvalitativa och kvantitativa egenskaper hos objektet.²⁰

Kvantitativa bedömningar gäller utvärdering i förhållande till kontrollerbara data, mätbara kriterier, standardspecifikationer och bestämmelser. Ett arkitektoniskt projekt kan operationellt diskuteras i förhållande till den bebyggelse- och kulturlandskapsmässiga omgivningen. Det går att värdera och diskutera graden av originalitet eller nyskapande och positionering inom den fackliga tradition som projektet är en del av. Kvalitativa bedömningar gäller egenskaper hos byggnaden som inte låter sig mätas, t.ex. upplevelser, känslor, föreställningar och symboler. Bedömningarna baseras på den, ofta omedelbara sinnliga, estetiska upplevelsen av ett arkitektoniskt projekt. Innebörden av det som arkitektur förmedlar är svårfångat eftersom det i viss mån förändras över tiden. När arbetet är utfört tolkas det ofta helt oberoende av de intentioner som låg bakom. För kvalitativa bedömningar är kunskapsbasen yrkesregler, praxis, exempel, förebilder och typologier. Programförfattarna anser att det framgångsrika arkitektoniska byggnadsverket sällan är resultatet av en rent demokratisk medverkandeprocess, men att brukarmedverkan i byggprojekt och deltagande i planprocesser utgör värdefulla tillskott och korrektiv till de professionellas arbete.²¹

Kvalitetsbegreppet i de norska arkitekturprogrammen 1992 -2009

I programmet från 1992 används inte begreppet arkitektonisk kvalitet. Beskrivningen av aktuella problem och hur de ska lösas gäller estetisk kvalitet. Själva bakgrunden och utgångspunkten för programmet kan vara en förklaring.

”Tätorter, städer och offentliga platser har inte haft en bra utveckling i Norge. De miljöer som är gemensamma har haft låg prioritet. Det märks att det nu finns ett nytt estetiskt medvetande som kan läggas till grund för ett handlingsprogram för estetisk kvalitet. Det är naturligt att kulturdepartementet tar ett särskilt ansvar för sådant arbete.

”Miljön har drabbats hårt av efterkrigstidens samhällsutveckling. Det har visats (alltför) lite omsorg om estetiska värden och etablerade kvaliteter. Även kulturarv med stora lokala och regionala värden har rivits eller fått en försämrad närmiljö av tanklös nybyggnad och godtyckligt utformade vägar och tekniska anläggningar.”²²

¹⁹ ibid, sid 8 (min översättning)

²⁰ ibid sid 9 - 10

²¹ ibid sid 10

²² Rapport från en arbetsgrupp oppnevnt av kulturdepartementet, Oslo juni 1992, sid 2 (min översättning)

Det är det estetiska, det sköna, som saknas i efterkrigstidens byggnadsmiljöer, särskilt de offentliga. Förutom estetisk kvalitet talar programförfattarna om estetiska värden, om etablerade kvaliteter och om lokala och regionala värden.

Även i programmet från 1997 är det *estetisk kvalitet* som används, men där redovisas också anledningen till varför detta begrepp valts. Arkitektonisk kvalitet som begrepp, skriver programförfattarna, är vidare, i det ligger både estetiska, funktionella och tekniska aspekter, men att behandla alla dessa aspekter inom ramen för en vägledning är vanskligt. Denna vägledning har avgränsats till de estetiska kvalitetsaspekterna på statens arkitektur med tonvikten på visuella kvaliteter.²³

I 2009 års program används begreppet *arkitektonisk kvalitet*. Min sökning i texten via dator ger 30 träffar på begreppet arkitektonisk kvalitet men ingen på *estetisk kvalitet*. Begreppet som var så centralt i de båda tidigare programmen är alltså helt borta i det senaste programmet. En sökning på *estetiske kvaliteter* ger 3 träffar och gäller text som beskriver ett program för jordbrukslandskapets nya byggnader och pristävlingen som gäller Vackra vägar. En sökning på *estetikk* ger 4 träffar, varav en finns under rubriken ”Vägledning för arkitektonisk kvalitet”. Där finns en återknytning till arkitekturprogrammet/vägledningen från 1997, som regeringen 2009 anser bör revideras och vidareutvecklas. Regeringen anser att kravet på höjd kvalitet ska omfatta både estetiska, funktionella och tekniska aspekter och att hållbarhet och universell design också bör ingå i kraven som ställs.²⁴

Kvalitetsbegreppet handlar i alla tre programmen om något som kan bedömas. I de båda första gäller det estetisk kvalitet i arkitekturen och den byggda miljön. Det handlar mycket om form, utseende, anpassning till det redan byggda och till den lokala historiska miljön, platsanpassning. I det sista programmet tillkommer funktionell och teknisk kvalitet och det begrepp som används är arkitektonisk kvalitet. Bedömningen av statens byggnationer bör enligt programmen göras av fackkunniga enligt yrkesregler, praxis, exempel etc. Både programmet från 1997 och det från 2009 har många exempel på byggprojekt som kan tjäna som förebilder för byggherrar.

Det går en linje mellan programmen där preciseringen ökar samtidigt som omfattningen av kvalitetsbegreppet blir vidare. Arkitektonisk kvalitet beskrivs i 2009 års program t.ex. innehålla både en kvantitativ mätbar del och en kvalitativ värderingsdel. Vad som ska omfattas av arkitektonisk kvalitet vidgas också. Ökad arkitektonisk kvalitet ska vara ett överordnat mål för byggnader, offentliga lokaler och utemiljöer, anläggningar för samfärdsl, industriområden samt landskapsutformning. Denna breda målsättning kräver samarbete över förvaltningsgränser och fackmiljöer. Samtidigt måste norsk arkitekturpolitik baseras på en gemensam förståelse av de huvudutmaningar som politiken står inför.²⁵ De huvudutmaningar som regeringen syftar på gäller hållbarhets- och klimatfrågor och visar hur nära programmet står politiska ambitioner och hur kvalitetsfrågorna integrerats på en övergripande samhällspolitisk nivå.

Danmark

Arkitekturprogrammet 1994

Bakom det första danska nationella arkitekturpolitiska programmet *Dansk arkitekturpolitik* står regeringen genom kultur-, bostads- och miljödepartementen (kulturministeriet, boligministeriet, miljöministeriet). I inledningen säger regeringen att arkitekturen är viktig för samhället och att den utgör en väsentlig del av kulturarvet. Därefter ges en bakgrund till

23 Planleggings-og samordningsdepartementet, kulturdepartementet, samferdselsdepartementet (1997) sid 10

24 Kultur- og kirke departementet (2009), sid 89

25 ibid sid 18

programmet. Danmark har en tradition av kvalitetspräglad byggande, men under de senaste åren har det i flera sammanhang satts frågetecken inför arkitekturens kvalitet liksom till en rad funktioner och estetiska problem i den fysiska omgivningen. Exempel på detta är ensidigt och upplevelsefattigt byggande, bristande känsla för byggandet som kulturarv och byggande med dålig anpassning till omgivningen. Den offentliga sektorns ansvar betonas, varvid regeringen också erkänner att staten och kommunerna i några fall medverkat till ett byggande som inte kan betecknas som förebild för offentligt byggande.²⁶

Programmet behandlar därefter frågor om det offentliga organens ansvar och konkreta uppgifter under närmaste tvåårsperiod. De ska arbeta med att förstärka hänsynen till den arkitektoniska kvaliteten i samband med bygglovgivning, utformning av lagar, föreskrifter, villkor för statliga bidrag etc. Arkitekturen ska in i beslutsprocesserna. Offentliga byggherrar ska lägga mer vikt vid arkitektonisk kvalitet och i större utsträckning anordna idé- och projekttävlingar. Utbildningsinsatser, forskning och informations- och utvecklingsverksamhet ska genomföras inom området.²⁷

Arkitekturens kvalitet

Ett avsnitt i programmet handlar om *arkitekturens kvalitet*. Arkitekturpolitiken ska, enligt regeringen, inte prioritera en bestämd arkitekturuppfattning men däremot ge klara ramar för en sådan kvalitetsmässig anpassning av den fysiska miljön som ”vi anser vara god arkitektur”. Vidare sägs att det inte bara är en fråga om kvalitet och estetik utan att arkitekturen också ska leva upp till de funktionella, teknologiska, miljömässiga och sociala krav som bör ställas på ett bra byggande, varvid hänsyn också ska tas till den historiska byggnadsmiljön.²⁸

Arkitekturprogrammet 1996

Arkitekturprogrammet 1996 *Arkitektur 1996 – Boliger, byggeri og byer* är ett handlingsprogram från bostadsdepartementet för perioden 1996 – 1998. Programmet inleds med en förklaring till varför det behövs en arkitekturpolitik. Bostadsdepartementet önskar prioritera arkitekturpolitiska insatser för de närmaste åren för att utveckla de livskvaliteter som arkitekturen kan berika vanliga människors vardag med. Bostadsdepartementet vill också dämpa de senaste årens kritik av arkitekturen och kvaliteten i danskt byggande, som de i viss utsträckning anser varit berättigad. Arkitektur, säger bostadsdepartementet, har inte haft någon markant placering bland de senaste trettio årens byggpolitiska frågor då byggnadstekniska experiment, produktivitet, organisation och effektivisering stått överst på den politiska dagordningen.²⁹ Bostadsdepartementet redogör för de insatser som gjorts efter programmet 1994 och listar ett antal mål och konkreta åtaganden för att främja arkitektonisk kvalitet i byggnader, bebyggelseområden och städer. Ett mål är att i samarbete med andra departement (ministerier) göra insatser för att främja allmänhetens förståelse för god arkitektur. Andra mål är att lagstiftningsvägen skapa goda ramar för arkitekturen och att fastställa normer för att främja arkitektoniska kvalitet. Genom forsknings- och utredningsprojekt och genom målinriktade försöks- och utvecklingsinsatser inom bygg- och produktutveckling ska kunskap inhämtas och erfarenheter av god arkitektur förmedlas. Vidare ska exporten av dansk arkitektur stimuleras.³⁰

Arkitektonisk kvalitet

Under rubriken *God arkitektur – god kvalitet* diskuteras vad god arkitektur och arkitektonisk kvalitet är. Bostadsdepartementet anser att det inte finns något enkelt svar på detta, men menar

26 Kulturministeriet, Miljøministeriet, Boligministeriet (1994), sid 2

27 ibid sid 4 - 11

28 ibid sid 3

29 Boligministeriet (1996), sid 6

30 ibid sid 21

att det inte råder några tvivel om att arkitekturen har en konstnärlig dimension där det estetiska och visuella spelar en mycket viktig roll.

Bostadsdepartementet beskriver ganska tydligt vad de anser vara god arkitektur. Det är när det i utformningen av det enskilda huset finns en samlad konstnärlig idé som ger huset dess struktur, form och rum. Vidare ska de ansvariga ha beaktat ljus- och skuggförhållanden, helheter och detaljer, variation och harmoni och samspelet med omgivningen. Byggnader som är formgivna till en helhet med en estetisk känsla och också iögonfallande och vackra hus och bebyggelser är mer än ett bra byggande. Det är, menar de, arkitektur av hög kvalitet som är värd att bevara för framtiden.³¹

Men arkitektur är mer än konst står det vidare i programmet. Byggnader tjänar ett ändamål som bostad, kontor, fabrik, skola, museum etc. och måste ha goda tekniska kvaliteter, vara praktiskt inrättade för sitt ändamål, ekologiskt försvarbara och ekonomiskt överkomliga för sina brukare. Arkitektur handlar därför också om brukskvalitet, de ska fungera i människors vardagsliv. En byggnads kvalitet värderas ofta olika av olika människor, likväl skriver bostadsdepartementet, är det många kvalitetsförhållanden som är viktiga i alla byggnader oavsett vem som ska använda dem. Här räknas ett antal faktorer upp som bra inomhusklimat, dagsljus, tekniska installationer, handikappanpassning etc. De tar också upp ny bebyggelses anpassning till sin omgivning till staden, kvarteret, landskapet och naturen, dvs att god arkitektur också handlar om god ”byggeskikk”.³²

Arkitekturprogrammet 2007

Danmarks senaste arkitekturprogram från 2007 har titeln *Arkitekturnation Danmark, Rammer for liv - Rammer for vækst*. Dokumentet, med drygt 50 sidor text- och bildmaterial, är mer omfattande än de båda tidigare programmen och är regeringens arkitekturpolitiska program utarbetat i samverkan mellan de berörda departementen och med kulturdepartementet som ansvarigt för utformningen. Programmet är inriktat på byggnader och anläggningar som staten har ansvar för och på vad staten kan göra lagstiftningsvägen m.m. men det är vidare än de tidigare programmen. Det riktar sig även till privata byggare och som helhet har programmet en annorlunda ton än de tidigare. Programmet är t.ex. särskilt inriktat på arkitektur som facklig profession och näring och som en tillväxtfaktor i samhället för ökad turism och export. Danmark vill, som titeln anger, marknadsföra sig som en arkitekturnation och genom programmet ge ramar för liv och tillväxt. Regeringens redovisar två visioner:

”1. *Hög arkitektonisk kvalitet ska skapa goda ramar för vårt liv.*

Danskarnas liv blir rikare med inspirerande arkitektur som gör byggnader och utformning och planering av den fysiska miljön runt byggnaderna funktionell och attraktiv. Hög arkitektonisk kvalitet ger hög livskvalitet på grund av att arkitekturen skapar estetiska och funktionella ramar för vårt liv

2. *God dansk arkitektur för att skapa tillväxt och välstånd*

Danmark blir ett rikare land om den arkitektoniska sektorn kan utnyttja sin potential för nationell och internationell tillväxt - även som motor i förhållande till innovationer och efterfrågan inom andra sektorer. Om danskt välstånd ska bibehållas och utvecklas bör Danmark fokusera mer på kunskap och innovation, och arkitektur är just en av de branscher som kan stärka Danmarks ställning i den globala ekonomin.”³³

31 ibid, sid 8

32 ibid, sid 9

33 Kulturministeriet København (2007), sid 10 (min översättning)

Visionerna kompletteras med följande tio mål för genomförande:

1. Ökad arkitektonisk kvalitet i offentligt byggande och utveckling
2. Främja privat efterfrågan på arkitektonisk kvalitet
3. Arkitektonisk kvalitet och effektiv konstruktion ska gå hand i hand
4. Nyskapande arkitektur ska skapa sunda, tillgängliga och hållbara byggnader
5. Ökad arkitektonisk kvalitet i subventionerade bostäder
6. Hög prioritet för arkitektonisk kvalitet i planering
7. Byggnadsarvet måste upprätthållas och utvecklas
8. Bättre förutsättningar för export av dansk arkitektur
9. Dansk arkitektur måste ha ett starkt tillväxtområde
10. Dansk arkitektutbildning ska vara bland de bästa i världen.³⁴

Arkitekturprogrammet innehåller flera exempel på god arkitektur och uppmärksammade nya danska byggnadsobjekt men är inte direkt en exempelsamling. Däremot gör regeringen en viss sammankoppling mellan arkitektur i världsklass och befolkningens livskvalitet. För Danmark, menar regeringen, skulle fler ”arkitektoniske fyrårne” (sv. landmärken) vara en fördel för den internationella konkurrensen om uppmärksamhet och för danskarnas livskvalitet.

Arkitektonisk kvalitet

”Redan i antiken definierades arkitektur som den konst som ska skapa samstämmighet mellan konstruktion, funktion och skönhet i ett byggnadsverk. Arkitektonisk kvalitet definieras idag mycket brett. Det finns dock en omfattande enighet om att arkitektonisk kvalitet upplevs när form, funktion och byggt teknik fungerar tillsammans som en genomtänkt helhet mot bakgrund av en konstnärlig idé.

Arkitektur av hög kvalitet relaterar till omgivningen genom samspel eller utmaning. Arkitekturen betonar, förstärker och tolkar omgivningens kulturhistoriska kännetecken och särdrag.

God arkitektur skapas inte av en slump utan bara när arkitekten arbetar medvetet med design, planering och detaljer och när det finns vetenskapliga och konstnärliga inslag.

Arkitektonisk kvalitet skapas i såväl planerings- som utförandefasen och prövas i den praktiska tillämpningen. En av de grundläggande förutsättningarna för att bevara och vidareutveckla de arkitektoniska värdena över tid är att varje arbete genomförs utifrån en förståelse av den befintliga arkitektoniska kvaliteten hos byggnaden och platsen.”³⁵

Kvalitetsbegreppet i de danska arkitekturprogrammen 1994 -2007

I programmet från 1992 talas om *arkitekturens kvalitet*. Regeringen säger att arkitekturpolitiken ska ge klara ramar för den kvalitativa anpassning av den fysiska miljön som ”vi anser är god arkitektur”. I kvalitetsbegreppet ligger här en bedömning, och den eller de som ska göra denna bedömning ska hålla sig innanför arkitekturpolitikens ramar. Men god arkitektur, enligt programmet, ”är inte bara en fråga om kvalitet och estetik” Det är alltså inte bara en bedömning som ska göras och inte heller handlar det enbart om skönhet. Regeringen säger att arkitekturen också ska leva upp till de funktionella, teknologiska, miljömässiga och sociala krav som bör ställas på ett bra byggande”. Här kommer även mätbara enheter in, förutom de klassiska gällande funktion och konstruktion även miljömässiga och sociala krav. En anpassning till platsen ska också ingå och hänsyn ska tas till den historiska byggnadsmiljön. I programmet 1996 säger regeringen att det inte finns något enkelt svar på vad god arkitektur och god arkitektonisk kvalitet är, men att det inte går att komma ifrån att arkitekturen har en konstnärlig dimension där det estetiska och visuella spelar en mycket viktig roll. Regeringen försöker definiera vad god arkitektur är och menar att det ska finnas en samlad arkitektonisk idé. Som

³⁴ ibid, sid 10 (min översättning)

³⁵ Kulturministeriet København (2007), sid 9 (min översättning)

arkitektur av hög kvalitet värd att bevara för framtiden nämns byggnader som är formgivna till en helhet med en estetisk känsla och vidare iögonfallande och vackra hus och bebyggelser. Men detta räcker inte, regeringen anser att arkitektur är mer än konst och lägger i detta program till brukarna, brukskvalitet och kvalitetsförhållanden som är viktiga i alla byggnader oavsett vem som ska använda dem. Kvalitet får här en mer teknisk mening, det handlar om egenskaper hos ting, objektiva mätbara aspekter.

I 2007 års program nämns ordet *kvalitet* 134 gånger i texten. Över hälften av dessa, 77 st gäller begreppet *arkitektonisk kvalitet*. Denna andemening finns också i uttryck som arkitektur av hög /konstnärlig/ kvalitet, som förekommer några gånger. I ett tjugotal fall gäller det kvalitet i byggnaders konstruktion och utrustning och i ett tiotal fall arkitektutbildningens kvalitet. Enligt programförfattarna är begreppet arkitektonisk kvalitet för närvarande brett definierat men de anser att det samtidigt råder en enighet om att arkitektonisk kvalitet upplevs när form, funktion och byggteknik integreras och utmynnar i en sammanhängande konstnärlig idé. Tidsfaktorn och processen betonas mer än i de tidigare programmen, dvs att arkitektonisk kvalitet skapas i planering och byggande och under användningsfasen. Fem av de tio målen i den danska arkitekturpolitiken tar upp begreppet arkitektonisk kvalitet. Det gäller ökad sådan i offentligt och subventionerat byggande, prioriterad i planering och främjad i privat efterfrågan samt arkitektonisk kvalitet kopplad till effektiv konstruktion. Arkitektonisk kvalitet framträder i programmet som ett övergripande mål för arkitekturpolitiken.

Jämförelse av de arkitekturpolitiska programmen i Norge och Danmark.

Undersökningen gäller hur begreppet *kvalitet* i samband med arkitektur beskrivs och definieras i de norska och danska arkitekturpolitiska programmen. I de senaste programmen från Norge och Danmark används begreppet *arkitektonisk kvalitet*. I programmen finns beskrivningar av begreppet och av hur det används i respektive program. Som resultatredovisningen hittills visat har begreppet förändrats sedan de första programmen togs fram. Norge började använda begreppet arkitektonisk kvalitet först i 2009 års program. Tidigare använde de begreppet *estetisk kvalitet*, dvs. en mer begränsad del av kvaliteten. Kvalitetsbeskrivningen i Danmarks första program hade beteckningen *arkitektens kvalitet*. I tabellen nedan sammanfattas detta.

	Arkitekturprogram 1 1992 - 1994	Arkitekturprogram 2 1996 - 1997	Arkitekturprogram 3 2007 - 2009
Norge	estetisk kvalitet	estetisk kvalitet	arkitektonisk kvalitet
Danmark	arkitektens kvalitet	arkitektonisk kvalitet	arkitektonisk kvalitet

För Norge som gått från att tala om estetisk till att tala om arkitektonisk kvalitet är det en förändring från att betona det yttre, det visuella i arkitekturen till att betrakta helheten. Danmark har också successivt vidgat sin beskrivning av vad begreppet arkitektonisk kvalitet omfattar. I 2007 års program skriver regeringen att arkitektonisk kvalitet för närvarande är brett definierat men att det finns en stor enighet om arkitektonisk kvalitet upplevs när form, funktion och byggteknik integreras och utmynnar i en konstnärlig idé.

Även tidsandan har satt sina spår i respektive program som kritiken mot storskalighet och ensidighet i byggandet under 1960-70-talen. För Norge finns tydliga uttalanden i det första arkitekturpolitiska programmet om ett allmänt missnöje med hur bebyggelse och kommunikationsanläggningar utvecklats i funktionalismens spår efter 1945. Även i Danmarks första program finns i bakgrunden ett allmänt missnöje med ett ensidigt och upplevelsefattigt byggande,

bristande känsla för kulturarv och byggande som inte anpassats till omgivningen.

De tydligaste likheterna och skillnaderna mellan Norge och Danmarks program finner jag i de senaste programmen. Likheten är bl.a att programmen textmässigt är relativt omfattande och innehåller många exempel på ny och uppmärksam arkitektur i respektive land. De är översatta till engelska och tillgängliga via regeringens hemsida på Internet. De riktar sig till både inhemska och utländska läsare, vilket är naturligt med tanke på den ökade integreringen i Europa och den ökade globaliseringen. Miljöfrågor, klimatfrågor och hållbarhetsaspekters inverkan på byggandet är frågor som tas upp som förutsättning i båda programmen, vilket också speglar tidsandan i början av 2000-talet. De arkitekturpolitiska programmen verkar vara ett sätt att marknadsföra länderna på.

Men det finns en skillnad i tonen mellan de båda programmen. Danmark har tagit fasta på arkitektur som profession och näring som landet kan dra nytta av internationellt via export av tjänster och inkommande turism. I inledningen och genom hela dokumentet finns inställningen att arkitektur i Danmark är och ska vara något särskilt. De politiskt ansvariga vill marknadsföra Danmark som en ”arkitekturnation”. Denna ambition är inte lika framträdande i det norska programmet. Dock tar de upp att profilering av norsk arkitektur internationellt är en del av regeringens prioriterade område gällande marknadsföring av norsk konst och kultur i utlandet. Programmet lyfter också fram flera exempel på lyckad arkitektur i Norge som kan locka turister, och redovisar även andra exempel på arkitektur där norska arkitekter lyckats väl. Vid jämförelse ser jag i det norska programmet en mer inåtvänd prägel med betoning på det norska medan det danska programmet är mer internationellt och marknadsinriktat.³⁶

I det danska programmet (engelskspråkiga versionen) finns begreppet *arkitektonisk kvalitet* på 77 ställen i texten. Förutom i beskrivningen av själva begreppet används det oftast för att tala om vad som ska stimuleras med hjälp av arkitektonisk kvalitet. Av förordet framgår att det arkitekturpolitiska programmet är tänkt som ett underlag för en bred diskussion om hur man behåller och vidareutvecklar arkitektonisk kvalitet som en central kulturbärande med både lokala, nationella och globala perspektiv för tillväxt och välfärd i Danmark. Det är en verksamhet där regeringens aktörer bidrar aktivt och konkret via en politik som ska stimulera arkitektonisk kvalitet i vid bemärkelse från småhus till nationell planering, utbildning och global marknadsföring.³⁷ Arkitektonisk kvalitet framstår i det danska programmet som ett övergripande politiskt mål. I Danmark finns begreppet arkitektonisk kvalitet även i den gällande bygglagen, *Byggeloven (1998) 1 kap, 1§*, där ett av lagens syfte är att främja arkitektonisk kvalitet i byggandet.³⁸

I det norska arkitekturpolitiska programmet finns begreppet arkitektonisk kvalitet på 30 ställen i texten. Förutom i beskrivningen av själva begreppet (och i ett par kapitelrubriker som återkommer i sidhuvudena) nämns arkitektonisk kvalitet oftare än i det danska programmet tillsammans med andra mål eller krav för olika projekt. Exempelvis nämns arkitektonisk kvalitet tillsammans med funktionalitet, hållbarhet, energiekonomiska lösningar och universell utformning samt med miljövänliga material, innovativa byggsystem mm.³⁹ Enligt det norska programmet ska ökad arkitektonisk kvalitet vara ett överordnat mål för offentliga byggnader och anläggningar. Mer än i det danska programmet betonas att arkitekturpolitiken måste baseras på en förståelse av politikens huvudutmaningar som hållbarhets- och klimatfrågor. I den norska plan- och bygglagen (2008) används inte begreppet arkitektonisk kvalitet. I första kapitlet 1 § som gäller lagens ändamål talas i stället om *estetisk utformning* av omgivningen.⁴⁰

36 Kulturministeriet København (2007), sid 44-47, Kultur- og kirke departementet (2009), sid 98 - 104

37 Kulturministeriet København (2007), sid 4 (min översättning)

38 <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=133389>, 1 kap, 1§

39 Kultur- og kirke departementet (2009), sid 92, 99

40 <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Odelstinget/2007-2008/200708-084/#a1.1>, 1 kap, 1§

5. Sammanfattande diskussion

Kvalitet, inte minst inom arkitekturen, är ett omtvistat och brett definierat begrepp, vilket framgår av redovisningen och den teoretiska bakgrunden i denna uppsats. Forskningsfrågorna gäller hur kvalitetsbegreppet i samband med arkitektur beskrivs i de norska och danska arkitekturpolitiska programmen under perioden 1992 -2009, hur begreppet förändrats under perioden och vilka likheter och skillnader som finns mellan programmen. Frågorna har besvarats i redovisningen och analysen under avsnitt 4. Enligt min mening har regeringarna i Norge och Danmark arbetat noggrant och seriöst med att beskriva förutsättningar och avsikter med programmen och att de har på ett tydligt sätt beskrivit vad de menar med begreppet arkitektonisk kvalitet.

Hur man kan se på begreppet kvalitet är en fråga som länge sysselsatt filosofer och forskare. Det finns två huvudspår. Kvalitet kan ses som sort, slag, något objektivt som kan kvantifieras, en primär kvalitet. Kvalitet kan också ses som något som är bra, som kan värderas och snarare är subjektivt än objektivt, en sekundär kvalitet. I det senaste norska programmet kommer programförfattarna fram till att begreppet arkitektonisk kvalitet inrymmer både kvalitativa och kvantitativa egenskaper hos objektet. De menar dock att arkitektonisk kvalitet till stor del är och kommer att vara en bedömningsfråga och för detta behövs kriterier utifrån yrkesregler, exempel, förebilder och typologier. Kriterier och förebilder för arkitektonisk kvalitet kan man få från arkitekturtävlingar och arkitekturpriser. Både det norska och det danska senaste arkitekturpolitiska programmet tar upp detta och ger flera exempel. De båda nationella programmen kan också i sig ge ledning för bedömningar av arkitektonisk kvalitet på lokal och operativ nivå. Som jag ser det kan de också utgöra ett bra underlag för andra länder i diskussioner om den egna arkitekturpolitiken.

Noter

i/

Kvalitet, inre värde; egenskap; sort, beskaffenhet; god beskaffenhet (SAOL)

Kvalitet el. **kvalité**, 1 sort, slag, klass, kaliber, beskaffenhet, standard, sortiment, sortering 2 bra sort, bra värde 3 inre värde, värde, egenskap (S)

Kvalitet (lat) beskaffenhet, egenskap, på något sätt beskaffad - i filosofiska sammanhang i regel detsamma som egenskap. Man har traditionellt sökt skilja mellan kvaliteter av olika slag: primära, sekundära, tertiära etc. [-] Primära egenskaper (t.ex. volym, massa) är sådana som anses tillhöra tingen oberoende av om vi varseblir dem, medan de sekundära (t.ex. röd, grå) beror på våra sinnesorgans sätt att fungera. Med tertiära kvaliteter har man inom estetiken ibland menat sådana (harmonisk, balanserad) som är beroende av de primära och sekundära. [-] (NE)

ii/

Estetisk, som rör det sköna eller estetik; skön smakfull (SAOL)

Estetisk, smakfull, skön, stilfull, tilltalande, anslående, behaglig; konstnärlig, skönhets- (S)

Estetisk betyder vacker och konstnärlig. Det kan också betyda att något har att göra med estetiken, det vill säga läran om skönhet och något konstnärligt. - **estetik** det sinnliga, det förnimbara. Vanliga betydelser bl.a. 1. förnimmelsekunskap, 2. läran om det sköna och dess modifikationer, dvs. det sublimala, det komiska, det tragiska osv 3. uppfattningar och förhållningssätt rörande utseendet i konst, natur, vardaglig miljö etc. (NE)

iii/

Arkitektonisk, adj. **Arkitektur**, byggnadskonst el -stil el -sätt (SAOL)

Arkitektur byggnadskonst. Termen avser i vidsträckt betydelse allt mänskligt byggande, i mer avgränsad mening byggnader av särskild dignitet eller konstnärlig ambition. Den innefattar då också byggnadskonsten som disciplin och kunskap. [-] Arkitekturen förenar oåtskiljbart en praktisk, konstruktiv och funktionell sida med en estetisk, harmonisk och symbolisk. Utöver den grundläggande uppgiften att ge skydd och värn hör till arkitekturens värden också att skapa rumslig orientering och ordning, att ge identitet och minnesrikedom åt platser och att förmedla erfarenheter och ideal. (NE)

Källförteckning

Nationella arkitekturprogram för Danmark och Norge

Danmark 1994,1996,2007

- Kulturministeriet, Miljøministeriet, Boligministeriet (1994) *Dansk Arkitekturpolitik*, Kulturministeriet, København
- Boligministeriet (1996), *Arkitektur 1996 – Boliger, byggeri og byer- handlingsprogram*, Boligministeriet København
- Kulturministeriet København (2007), *Arkitekturnation Danmark, rammer for liv - rammer for vækst*, Dansk arkitekturpolitik 2007.
<http://kum.dk/servicemenu/publikationer/2007/arkitekturnation-danmark/> (2012-01-02)
- *Ministry of Culture, København (2007). A Nation of Architecture – Denmark. Settings for Life and Growth, Danish architectural policy 2007*,
http://www.efap-fepa.eu/dbfiles/document_0037_en_UK_arkpol_skrm.pdf (2011-10-31)

Norge 1992, 1994, 2009

- Rapport från en arbetsgrupp oppnevnt av kulturdepartementet, Oslo juni 1992, *Om-givelser som kultur, Handlingsprogram för estetisk kvalitet i offentlig miljø* (Ej tryckt källa)
- Planleggings-og samordningsdepartementet, kulturdepartementet, samferdselsdepartementet (1997) *Estetikk i statlige bygg og anlegg -Veileder*, Løren Grafisk AS, Oslo
- Kultur- og kirke departementet (2009), *Arkitektur.nå, Norsk arkitekturpolitikk*, Kultur- og kirke departementet, Oslo http://www.regjeringen.no/upload/KKD/Kultur/Rapporter%20og%20utredninger/KKD_Arkitektur.naa_web_justert_pdf-utgave_sept09.pdf (2011-10-04)

Övrig litteratur

Esaiasson P, Gilljam M, Oscarsson, H och Wängerud L (2007), *Metodpraktikan. - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norstedt Juridik AB, Stockholm

Kasa, E (2007) ”Arkitekturens estetiske kvalitet” i Rönn, M. (Red) *En fråga om kvalitet. Stockholm, Santérus Förlag.*

Rönn, M. (2007) ”Kvalitetsföreställningar i arkitektur,” i Rönn, M. (Red) *En fråga om kvalitet. Stockholm, Santérus Förlag.*

Säätelä, S (2007) ”Kvalitet – En gåta” i Rönn, M. (Red) *En fråga om kvalitet. Stockholm, Santérus Förlag.*